

PROVET I PSYKOLOGI 26.9.2019 BESKRIVNING AV GODA SVAR

Tabellen i denna fil (på sidan 3) är inte nödvändigtvis fullkomligt tillgänglig för till exempel användare av skärmläsningssystem.

Grunderna enligt vilka bedömningen gjorts framkommer i de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar. Uppgiften om hur bedömningsgrunderna tillämpats på examinandens provprestation utgörs av de poäng som examinanden fått för sin provprestation, de slutgiltiga beskrivningarna av goda svar och de föreskrifter gällande bedömningen som nämnden gett i sina föreskrifter och anvisningar. De slutgiltiga beskrivningarna av goda svar innehåller och beskriver inte nödvändigtvis alla godkända svarsalternativ eller alla godkända detaljer i ett godkänt svar. Eventuella bedömningsmarkeringar i provprestationerna anses vara jämförbara med anteckningar och sålunda ger de, eller avsaknaden av markeringar, inte direkta uppgifter om hur bedömningsgrunderna tillämpats på provprestationen.

Den främsta grunden för bedömningen av provet i psykologi är att svaret är förankrat i empiriskt härledd och forskningsbaserad kunskap och centrala psykologiska teorier. Människans utveckling, informationsbearbetning, psykiska hälsa och personlighet undersöks inom psykologin ur flera kompletterande perspektiv, såsom det biologiska, det kognitiva eller det sociokulturella.

Examinanden ska ledigt kunna utnyttja vetenskapliga forskningsrön baserade på olika psykologiska perspektiv i analysen av psykiska fenomen och processer.

I provet i psykologi bedöms examinandens beredskap att förstå hur psykologisk kunskap genereras och hurdan den här kunskapen är till sin natur. Likaså granskas examinandernas förmåga att bedöma reliabiliteten och validiteten i olika undersökningar. Uppgifterna kan gälla bedömning av aktuella psykologiska forskningresultat eller uppgrändet av en forskningsplan.

Till uppgifterna hör att beskriva, bedöma, diskutera och förklara psykologiska fenomen samt att jämföra olika perspektiv. I flera av uppgifterna ges även möjlighet att överskrida ämnesgränserna.

I en del av uppgifterna ingår antingen textmaterial eller videomaterial som det gäller att kombinera med psykologisk kunskap i enlighet med uppgiften.

I det elektroniska provet är uppgifterna indelade i tre grupper: I grunduppgifter (t.ex. definiera, beskriv, förklara), II tillämpningsuppgifter och III vidareutvecklingsuppgifter (t.ex. diskutera, jämför, bedöm, planera). Kriterierna för goda svar avviker från varandra i del I, II och III.

Uppgifterna i del I förutsätter i huvudsak redogörelse över kunskaper, medan del II och del III kräver mera kunskapsbearbetning. Såväl i del II som i del III krävs förmåga att tillämpa psykologisk kunskap, men i del III ligger betoningen speciellt på vidareutveckling, och då kan svaret innehålla insiktsfulla betraktelsesätt och bedömningar av kunskapen och förklaringarna.

En viktig grund för bedömningen är hur djupgående psykologiska insikter examinanden har, hur hen kan tillämpa de här kunskaperna och i hur hög grad hen förmår granska dem kritiskt. Genom att enbart upprepa innehållet i läromaterial kan man inte komma upp till de bästa vitsorden. En del av uppgifterna förutsätter beredskap att analysera aktuella händelser och fenomen på psykologiska grunder. Vid bedömningen fästs särskild vikt vid hur moget svaret är och hur gedigna psykologiska kunskaper det bygger på. Examinanden bör svara på frågorna i enlighet med uppgiftsformuleringen. Det sakinnehåll och de teser som framförs i svaret bör motiveras med klara argument. Vid bedömningen fästs också vikt vid hur välstrukturerat och konsekvent svaret är.

I tabellen nedan framgår bedömningskriterierna för svaren till uppgifter för 20 respektive 30 poäng. I tabellens nedre del anges de poängområden för vilka kriterierna för goda svar har skrivits.

Faktabaserad kunskap 10 (15) p.

Psykologiska kunskaper och begrepp i svaret

Psykologiska kunskaper och begrepp saknas helt i svaret.	Svaret bygger på knapphändiga psykologiska kunskaper och begrepp. Hanteringen av psykologisk kunskap är på en försvarlig nivå.	Några relevanta tankar och begrepp baserade på psykologisk kunskap presenteras i svaret. Kunskapen behärskas nöjaktigt.	Svaret bygger på psykologiska kunskaper och begrepp som i huvudsak är ändamålsenliga. Kunskapen hanteras väl men är till vissa delar begränsad.	Svaret baseras på mångsidiga psykologiska kunskaper och begrepp. Kunskapen behärskas på en berömlig nivå.	Svaret innehåller psykologiska kunskaper och begrepp som är djupgående och mångsidiga. Kunskapen behärskas på en utmärkt nivå.
--	--	---	---	---	--

Bearbetning av fakta 10 (15) p.

Beaktande av uppgiftsformuleringen, utnyttjande av material och svarets struktur

Svaret följer inte uppgiftsformuleringen. Materialet utnyttjas inte alls eller tolkas helt felaktigt. Svaret saknar sammanhang och struktur.	Svaret följer endast delvis uppgiftsformuleringen. Materialets innehåll antingen bara upprepas eller tolkas delvis fel. Svaret består av fragmentarisk kunskap och den presenteras som en lista.	Svaret är bristfälligt med tanke på uppgiftsformuleringen. Materialet utnyttjas på ett schematiskt och mekaniskt sätt. Svaret följer ställvis en struktur men bygger på lösryckta fakta.	Svaret följer i huvudsak uppgiftsformuleringen, men en del av texten består av lösryckta fakta. Materialet utnyttjas relativt väl. Svaret följer en struktur.	Svaret följer i huvudsak uppgiftsformuleringen. Materialet utnyttjas väl. Svaret bildar en berömlig helhet.	Svaret följer uppgiftsformuleringen. Materialet utnyttjas på ett utmärkt sätt. Svaret bildar en utmärkt välstrukturerad helhet.
--	--	--	---	---	---

Tillämpning, vidareutveckling och utvärdering

Den psykologiska kunskapen tillämpas, vidareutvecklas eller utvärderas inte alls. Svaret bygger på grundlösa fakta eller på ogrundade motiveringar.	Tillämpningen, vidareutvecklingen och utvärderingen av den psykologiska kunskapen är obetydlig. Motiveringarna är knapphändiga.	Tydliga tecken på tillämpning, vidareutveckling och utvärdering av den psykologiska kunskapen. Det framförda motiveras, men motiveringarna är till vissa delar bristfälliga.	Tillämpningen, vidareutvecklingen och utvärderingen av den psykologiska kunskapen är väl framställd. Motiveringar ingår på flera ställen och de är hållbara.	Svaret uppvisar en berömlig förmåga att tillämpa, vidareutveckla och utvärdera psykologisk kunskap. Motiveringarna är klara och övertygande.	Svaret uppvisar en utmärkt och konsekvent förmåga att tillämpa, utvärdera och speciellt vidareutveckla psykologisk kunskap. Motiveringarna är heltäckande och synnerligen övertygande.
---	---	--	--	--	--

	FÖRSVARLIG				NÖJAKTIG				GOD				BERÖMLIG				UTMÄRKT													
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20										
Kriterierna för goda svar skrivs för poängen												9–11				och				15–17										
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Kriterierna för goda svar skrivs för poängen												13–16				och				22–25										

Del I

1. Flervalsuppgift; karakterisering av undersökningar (20 p.)

- 1.1. rätt
- 1.2. fel
- 1.3. fel
- 1.4. rätt
- 1.5. rätt
- 1.6. fel
- 1.7. rätt
- 1.8. fel
- 1.9. rätt
- 1.10. rätt

2. Att benämna ett hjärnområde som är involverat i en emotionell reaktion (20 p.)

I den här uppgiften ska examinanden benämna ett hjärnområde som är involverat i en emotionell reaktion samt beskriva hjärnområdets roll i den emotionella reaktionen. Det benämnda hjärnområdet, dess uppgift och förklaringen av dess betydelse ska stå i linje med varandra. Det ger inga poäng att enbart benämna hjärnområdet utan adekvat beskrivning av dess funktion i reaktionen och upplevelsen av en känsla.

Ett flertal hjärnområden bidrar till en emotionell reaktion. Som svar godkänns också en redogörelse för de delar av hjärnan som deltar i regleringen av känslor eftersom de har en stark koppling till emotionella reaktioner. De hjärnområden kopplade till känsloreaktioner som examinanden är bekant med är sannolikt t.ex. amygdala (bl.a. alarmcentret för rädsla, bedömning av det emotionella innehållet i yttre retningar), hippocampus (bl.a. lagring av känslominnen, har förbindelse med amygdala), talamus (bl.a. bearbetning av känslor) och främre pannloben (bl.a. medveten registrering och reglering av de egna känslorna och beteendet).

I ett bra svar namnger examinanden tydligt just det hjärnområde som ingår i känsloreaktionerna. Utgående från psykologisk kunskap behandlas den emotionella reaktion som hör ihop med det här

området. Examinanden noterar bland annat också att hjärnans olika områden samverkar med varandra.

9–11 p. Examinanden behärskar kunskapen väl och svaret följer i huvudsak uppgiftsformuleringen. Examinanden presenterar en meningsfull, må vara begränsad, psykologiskt motiverad uppfattning om hur det valda hjärnområdet är kopplat till emotionella reaktioner och upplevelser.

15–17 p. Genom att använda det valda hjärnområdet som åskådliggörande exempel uppvisar examinandena en berömlig och mångsidig kännedom om hjärnan som grund för emotionella reaktioner och upplevelser.

3. Psykologisk analys av färdigheter hos djur (20 p.)

3.1.

Bild A hänvisar till förmågan hos det här djuret att känna igen sin egen spegelbild: det här kräver någon form av medvetenhet om ett själv. Ett människobarn kan vid cirka två års ålder i en spegel själv upptäcka ett märke som har ritats i dess panna, något som alltså delfinerna proportionellt sett lyckas med tidigare. Psykologiskt sett kan man tänka att det är nu som ett självrelaterande minne har skapats och därigenom möjliggjort föreställningen om den egna personen, ett skeende som kan kopplas till utvecklingen av ett jagmedvetande.

3.2.

I bild B är det möjligt att tolka apornas beteende antingen som ett beteendemönster som är gynnsamt ur evolutionsperspektiv eftersom det främjar fortplantningen, eller som ett prosocialt beteendemönster där hjälpbeteendet är ett uttryck för apans förmåga att återspegla en annan apas känslor (empati) och därigenom stärka gemenskapen i apgruppen.

3.3.

Bild C visar att man med hjälp av belöning kan betinga t.o.m. insekter till ett planmässigt beteende som strider mot deras instinkter. Sådan inläring faller under begreppet betingning. Humlans

härpnadsväckande inlärningsförmåga i förhållande till en rätt liten mängd neuroner vittnar om de neurala nätverkens plasticitet och effektiva samspel med omgivningen.

3.4.

Bild D illustrerar orangutangernas förmåga till modellinläring och hur utvecklade deras kognitiva funktioner är, t.ex. i fråga om verksamhetsplanering och -styrning samt när det gäller motorisk inläring av rörelsemönster. Inläring utan omedelbar yttre belöning kan handla om djurets nyfikenhet och inre motivation att lära sig nya saker.

Bilderna poängsätts var för sig stegvis enligt följande. Inga mellanstegspoäng ges:

0 p. kunskapen är inte korrekt

1 p. ringa korrekt kunskap

3 p. någorlunda korrekt kunskap

5 p. förklaringen är felfri och exakt.

Del II

4. Fördelarna med att studera i grupp (20 p.)

Inläring är ofta en social process och främjas därför av att man studerar i grupp. Gruppen stärker studiemotivationen. Inläringen är effektiv i den proximala (närliggande) utvecklingszonen (Vygotiskij), och när man studerar i grupp kan man lösa problem tillsammans. Vid behov kan man också få hjälp av de andra. De inre modellerna berikas av diskussioner med kamrater och felaktiga uppfattningar kan korrigeras. En kamrat som just har tampats med inlärningsproblem kan eventuellt förklara saker på ett sätt som underlättar inläringen.

När man studerar tillsammans kan uppmärksamheten fokuseras på de rätta sakerna och man kan ha lättare att koncentrera sig. Inläringen påverkas också av sinnesstämning och känslor. Att studera tillsammans med sina kamrater kan redan i sig framkalla positiva känslor och inspirera en att studera. Tilltron till den egna förmågan och den inre motivationen kan stärkas när man studerar i grupp. Å andra sidan kan studier i grupp skapa gruppträck och önskan att behaga de andra eller anpassa sig till normer. Studiemotivationen kan då fungera så att den antingen

åsidosätter eller fungerar som tillägg till den faktaorienterade inläringen. I ett förtjänstfullt svar kan examinanden också diskutera vilka begränsningar studier i grupp kan medföra och hur man skulle kunna arrangera studier i grupp för att det ska vara effektivt.

9–11 p. Svaret följer uppgiftsformuleringen och består i huvudsak av relevant psykologisk kunskap om hur inläringen främjas av att man studerar tillsammans. Den psykologiska kunskap som hänför sig till ämnet tillämpas på ett bra sätt och åtföljs i flera fall av motiveringar.

15–17 p. Svaret bygger på mångsidig psykologisk kunskap och begreppsapparat med anknytning till hur inläringen påverkas av att studera tillsammans med andra. Svaret är välstrukturerat och bildar en berömvärd helhet. Mångsidiga och övertygande motiveringar presenteras.

5. Hasardspelarens psykologi (20 p.)

I den här uppgiften erbjuds examinanden många alternativa sätt att behandla hasardspelande. Fenomenet kan behandlas bl.a. ur ett biologiskt (t.ex. lusthormoner, hjärnans verksamhet), behavioristiskt (betydelsen av belöning och straff, social inläring), kognitivt (t.ex. selektiv uppmärksamhet, informationsbearbetning, tolkning och föregripande av situationen) eller sociokulturellt (delaktighet i spelgemenskapen och -kulturen) perspektiv. Likaså kan fenomenet diskuteras med avseende på psykisk hälsa (t.ex. hasardspelarens som en psykisk störning) eller personlighet (t.ex. spänningssökande som personlighetsegenskap). I ett bra svar har examinanden valt två perspektiv som tydligt kompletterar varandra. Hasardspelande som fenomen förankras i det valda perspektivet och begrepp och teorier som är förbundna med det.

9–11 p. I svaret presenteras tankar om hasardspelande som fenomen utgående från två perspektiv som i huvudsak är meningsfulla och förankrade i psykologisk kunskap. I svaret utnyttjas adekvata begrepp. Kunskapen hanteras väl men är i vissa avseenden klart begränsad.

15–17 p. I svaret utnyttjas mångsidiga psykologiska kunskaper och begrepp i behandlingen av hasardspelande. Motiveringarna för de bägge perspektiven är övertygande och svaret är berömvärdt välstrukturerat. Examinanden analyserar olika perspektiv på ett förtjänstfullt sätt.

6. Analys av två personlighetsundersökningar (20 p.)

I ett bra svar kombineras materialet med personlighetsegenskapernas teoretiska kontext. Också temperamentsteorierna hör till samma referensram. I ett bra svar kan examinanden i korthet redogöra för bakgrunden till egenskapsteorierna eftersom det är väsentligt med avseende på materialet. Personlighetsfaktorteorierna bygger på vissa centrala antaganden, t.ex. att personlighetsegenskaperna har en stark genetisk bas som är relativt stabil. Från utvecklingspsykologin känner vi dock till att den beteendemässiga och emotionella självregleringen utvecklas med åldern och att omgivningen spelar en betydande roll i den utvecklingen. Även främre pannloben, som har stor del i regleringen av känslor och styrningen av aktiviteten, är även hos unga vuxna ännu stadd i utveckling.

I bägge materialen talas det om att den negativa emotionaliteten minskar och samvetsgrannheten ökar med tiden. De ungdomar som från början hyste negativa känslor i mindre grad och som var samvetsgranna, förändrades i lägre grad än de andra. Det kan t.ex. betyda att de individer som av genetiska orsaker är drabbade av negativa känslor i större utsträckning och som inte är särskilt samvetsgranna är mera mottagliga för sådana miljöfaktorer som formar personligheten. När de negativa emotionerna minskade ledde det också till bättre anpassning i parförhållandet, vilket stärkte individens välbefinnande. Att få barn förändrar också hjärnans och kroppens kemiska aktivitet hos föräldrarna. Eftersom hormonverksamheten påverkar hur personligheten kommer till uttryck kan det också vara de kemiska förändringarna som förklarar resultatet.

I ett bra svar kan man diskutera hur medveten reglering av känslorna kan förändra känsloupplevelser som är typiska för en individ. Utgående från materialet om parförhållanden kan examinanden också behandla hur personlighetsegenskaperna avspeglar individens behov av att bete sig på ett socialt önskvärt sätt eller behaga den andra (försonlighet). I och med att parförhållandet stabiliserades minskade personlighetsdraget försonlighet hos bägge könen. I svaret kan examinanden också analysera egenskapsteoriernas begränsningar och möjligheter när det gäller att förklara personlighetens stabilitet och föränderlighet.

9–11 p. I svaret presenteras utgående från det givna materialet tankar om personligheten som i huvudsak är relevanta och förankrade i psykologisk kunskap. Svaret formuleras med utnyttjande av adekvata begrepp. Kunskapshanteringen är god men till vissa avseenden klart begränsad.

15–17 p. Personlighetens stabilitet och föränderlighet behandlas i svaret med utnyttjande av båda materialtexterna samt mångsidig psykologisk kunskap och psykologiska begrepp. Analysen bygger på en övertygande argumentation och svaret är berömvärt strukturerat.

Del III

7. Psykisk hälsa; biologiska och kulturbundna faktorer (30 p.)

Människans psykiska hälsa kan man förklara och förstå utgående från biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer. Den här uppgiften begränsar sig till de biologiska och kulturella omständigheterna. I ett bra svar diskuterar examinandena de biologiska och kulturella faktorer som kan sammankopplas såväl med upprätthållande av psykisk hälsa som med psykiska störningar.

Bland de biologiska faktorerna kan examinandena lyfta fram t.ex. nervsystemets uppbyggnad och dess funktioner, arvet, individ- och artutvecklingen samt hjärnans plasticitet. Den kan exempelvis beskriva hur emotioner uppstår i interaktionen mellan biologiska faktorer och hur de å andra sidan är kulturbundna. Människan växer, utvecklas och fungerar i växelverkan med en specifik kulturmiljö. De psykologiska och sociala resurser som den här kulturmiljön tillhandahåller samt de spänningar och förändringar som den är förbunden med (t.ex. ekonomisk trygghet, sysselsättning, hälsovård) formar individens liv och möjligheter att upprätthålla sin psykiska hälsa.

Examinanden kan beskriva hur de biologiska och kulturella faktorerna växelverkar med varandra på ett sätt som kan ha gynnsamma eller skadliga effekter på den psykiska hälsan. Förekomsten av psykiska problem som går i släkten kan härledas såväl till arvsfaktorer som till uppväxtmiljön och kulturen. Examinanden kan diskutera den dynamiska växelverkan mellan dem.

Flera psykiska störningar har förknippats med avvikelser i nervsystemets uppbyggnad och funktioner samt med avvikande funktioner hos neurotransmittorer och den autonoma delen av

det perifera nervsystemet. Medikaliseringen i samhället kan också erbjuda intressanta infallsvinklar: ger samhället upphov till kulturbundna psykiska störningar genom att uppfattningar om att vissa problem är allmänt förekommande presenteras i medier? I sitt svar kan examinandan också diskutera vem som definierar vad som är sjukdom eller hälsa. Biologin och kulturen förenas också i den medicinska behandlingen av psykisk ohälsa.

13–16 p. Svaret bygger i huvudsak på relevanta psykologiska kunskaper och begrepp om de biologiska och kulturella faktorernas betydelse för individens psykiska hälsa. Kunskaps-
hanteringen är god men till vissa delar begränsad. Svaret följer i huvuddrag uppgiftsformuleringen men en del av texten består av lösryckta fakta. Den psykologiska kunskapen tillämpas, utvecklas och utvärderas på ett bra sätt. Motiveringar ingår på flera ställen och de är korrekta.

22–25 p. Svaret bygger på mångsidiga psykologiska kunskaper och begrepp om de biologiska och kulturella faktorernas betydelse för individens psykiska hälsa. Kunskapen hanteras på ett berömligt sätt och svaret följer huvudsakligen uppgiftsformuleringen. Tillämpningen, utvecklandet och utvärderingen av den psykologiska kunskapen är berömlig. Argumenteringen är klar och övertygande.

8. Skolprestationer och arvets roll (30 p.)

Det här är en utvecklingsuppgift och examinandan kan i sitt svar utnyttja en mångfald av psykologiska kunskaper. I ett bra svar förs en diskussion om de utvecklingspsykologiska, kognitiva, sociokulturella och motivationsrelaterade faktorernas inverkan på om och hur utbildningsnivå går i arv.

Till de utvecklingspsykologiska faktorerna hör interaktionen inom familjen, hur utvecklingen av barnets självkänsla stöds och om barnet får impulser av olika slag som stöd för sin allmänna utveckling. Familjens ekonomiska situation och hur barnets behov tillgodoses är grundläggande villkor för barnets utveckling. Till de kognitiva faktorerna hör att utmana barnet i den proximala utvecklingszonen och att ge barnet systematiskt stöd för att klara av utmaningarna i skolarbetet. I svaret kan examinandan också diskutera vilka genetiska faktorer som kan påverka inriktningen mot något specifikt utbildningsområde. Examinanden kan behandla olika familjers inställning till

utbildning och studier och hur de förmedlar de värderingar som hör ihop med den här inställningen. Familjemedlemmarna kanske erbjuder rollmodeller för den unga som stöder identifieringen med ett visst yrke.

De utvecklingsmässiga, kognitiva, sociala och till motivationen hörande faktorerna får sammanräknade en kumulativ effekt på skolprestationerna och det här visar sig i en utbildningsnivå som går i arv. De statistiska generaliseringar som presenteras i materialet 8.A gäller dock inte för den enskilda. När barnets utvecklingsmässiga grundbehov har tillgodosetts och barnet med hjälp av det här stödet har haft förmåga att studera aktivt med långsiktiga mål så kan det genomföra en utbildning även på krävande nivå. I många familjer utan högskoleutbildning värdesätter man skola och studier och erbjuder barnen rik intellektuell stimulans och kulturella upplevelser. Med hjälp av utbildning som betonar jämlikhet och genom att uppmuntra varje barn och ung person att lära sig och att utvecklas kan man utjämna de skillnader som betingats av familjebakgrunden och stöda utvecklingen av inlärningsfärdigheter hos den unga. Hinder kan övervinnas med stöd av en stark inre motivation och ett envetet temperament som inte låter en nedslås av motgångar.

Examinanden kanske inser att det stöd och den uppmuntran som vuxna utanför familjen kan erbjuda kan ha en stor betydelse, oberoende av om de är släktingar, lärare eller andra viktiga personer.

I ett förtjänstfullt svar inser examinandem att den kulturella miljön inte direkt kan styra vad individen kan lära sig eller vilket mål hen kan uppnå utan effekten förmedlas av individens egen förmåga till långsiktiga ansträngningar som ger hen en grund för att gradvis öka sin inlärningsberedskap. Det är möjligt att i svaret diskutera hur satsningen på studier och att utveckla sig själv i bästa fall kan integreras i den ungas egen identitet.

13–16 p. Svaret bygger i huvudsak på relevant kunskap och begrepp om de psykologiska faktorer som sammanhänger med huruvida utbildningsnivå går i arv. Den kunskap som hänför sig till ämnet hanteras med undantag för vissa begränsningar väl. Svaret är relativt väl strukturerat, även om en del av texten ter sig lösryckt. Den psykologiska kunskapen tillämpas, utvecklas och utvärderas på ett bra sätt. Motiveringar ingår på flera ställen och de är korrekta.

22–25 p. Svaret bygger på mångsidig psykologisk kunskap och psykologiska begrepp ur bägge begärda perspektiv om huruvida utbildningsnivån går i arv med utgångspunkt i bägge krävda

perspektiv. Ämnet belyses ur flera psykologiska perspektiv och svaret vittnar om berömlig kunskapshantering. Svaret formar en integrerad och berömligt välstrukturerad helhet. Den psykologiska kunskapen tillämpas, utvecklas och utvärderas på ett berömvärd sätt. Argumentationen i svaret är klar och övertygande.

9. Psykologin i fråga om falska nyheter (30 p.)

Det här är en utvecklingsuppgift som tillåter examinanden att utnyttja en mångfald av psykologiska kunskaper i sin diskussion om ett aktuellt vardagsfenomen, det vill säga spridningen av falska nyheter i medierna. Det är möjligt att angripa uppgiften ur exempelvis ett kognitivt perspektiv, ett emotions- och motivationsperspektiv eller ett socialpsykologiskt perspektiv.

Falska nyheter kan uppfattas som trovärdiga, även då det är fråga om falska eller vilseledande berättelser om världen. Ur den kognitiva psykologins perspektiv påverkas individens kognitiva tolkningar av hans tidigare uppfattningar och inre modeller i enlighet med perceptionscykeln. Enligt bekräftelseillusionen har individen en benägenhet att förhålla sig okritiskt till nyheter som står i samklang med hans tidigare uppfattningar och förutfattade åsikter. Individen reagerar starkt på sådan ny, överraskande och känslöväckande information som är kännetecknande för falska nyheter. Falska nyheter är ofta ensidiga och saknar fakta- eller bevisningsgrund. Sanna nyheter är ofta mångfasetterade, talar till förnuftet och stöder sig på bevismaterial. På samma gång är de dock ofta svårare att förstå och kräver att man sätter sig in i saken. I många fall är "fejknyheter" uppbyggda så att de speglar människors rädslor, oro eller emotionellt laddade föreställningar som folk litat och tror på utan att reflektera. Ur ett socialpsykologiskt perspektiv påverkas spridningen av falska nyheter av individers respektive referensgruppers sociala normer och delade övertygelser. Grupper kan fungera som "ekokammare" i vilka man upprepar de vilseledande föreställningar som gruppen företräder. Det här kan också leda till gruppvillfarelse så att medlemmarna i gruppen eller i ett lösare nätverk ömsesidigt ger näring åt varandras vilseledande uppfattningar. Ifall medlemmarna i någon grupp eller något nätverk upplever att etablerade medier vill dölja nyheter som har betydelse för deras grupp så kan de bli särskilt mottagliga för "fejknyheter". Det är möjligt att i svaret koppla diskussionen om falska nyheter till de bakomliggande spänningarna och konflikterna i vårt samhälle och de psykologiska effekterna av dem.

13–16 p. I svaret ingår huvudsakligen relevanta psykologiska kunskaper och begrepp om faktorer som sammanhänger med spridning av falska nyheter. Svarets struktur bygger på adekvata val av psykologiska perspektiv. Den psykologiska kunskapen tillämpas, utvecklas och utvärderas på ett bra sätt. Motiveringar ingår på flera ställen och de är korrekta.

22–25 p. Svaret bygger på mångsidig psykologisk kunskap och psykologiska begrepp om faktorer som sammanhänger med spridningen av falska nyheter. Kunskapshandlingen med anslutning till ämnet är berömlig. Svaret bildar en välformad och berömlig helhet som är strukturerad utgående från ett flertal psykologiska synvinklar. Den psykologiska kunskapen tillämpas, utvecklas och utvärderas på ett berömligt sätt. Argumentationen i svaret är genomgående klar och övertygande.